

Det samfundsvidenskabelige fakultet
Aalborg Universitet

AAU / SAME.	
19 NOV. 2002	18. november 2002
Sagsnr. 2001-572/05-0002	
L7.	

Kommentar til Anders Lundkvists bemærkning

Det fremgår af bedømmelsen, at AL's afhandling er lærd, har spændende diskussioner og sine steder giver glimrende bidrag. Alligevel mener udvalget enstemmigt, at afhandlingen har så væsentlige mangler, herunder at dens centrale tese om modsætningen mellem hoveder og høveder er for utilstrækkeligt funderet til at bringe forskningen videre, at den må afvises som disputats.

Vi forstår AL's store skuffelse over indstillingens afvisning i betragtning af det omfattende arbejde, der ligger bag. AL's bemærkning til bedømmelsen må imidlertid i det væsentlige afvises. I det følgende kommenteres centrale dele af bemærkningen for endnu en gang at tydeliggøre grundene til afvisningen.

I bemærkningen laver AL flere henvisninger til afhandlingens mange kapitler og delanalyser i et forsøg på at dokumentere, at udvalget ikke forstår hans analyses stringens og dybde. Et eksempel herpå er AL's simple brug af dikotomier. I relation til dikotomien "rige – fattige" påpeger AL således - ganske rigtigt - at den først udfoldes fra bog 3. Dette gør imidlertid ikke dikotomien mindre kritisabel! Udvalget fastholder, at det med kapitalanalysen hos Marx først var, da forholdet mellem rig og fattig blev teoretisk omformuleret til forholdet mellem kapitalejere og lønafhængige, at den begrebslige fatning blev adækvat, idet desunivesalisering af begreberne er afgørende for den tradition, som AL arbejder ud fra.

Den formal-logiske analyse af demokrati, hvor en procedurel forståelse lægges til grund, gennemføres – som AL nu selv anfører – "abstrakt og universalhistorisk". Udvalget har påpeget, at dette ikke er velargumenteret på demokratidiskussionens præmisser, og at det er inadækvat i forhold til den begrebslige afklaring af forholdet mellem kapitalisme og demokrati ("høveder og hoveder"). Hermed kan den centrale problemstilling i AL's afhandling af ham selv sluttelig ikke bestemmes nærmere end som "en kløft" (!). Dertil kommer, at den valgte metode er kritisabel, eftersom den genstandsuaafhængigt bruger samme fremgangsmåde ved udforskningen af to sammenhænge, imellem hvilke der ifølge AL selv er "en kløft". Ejendoms- og funktionsanalysen i kapitalismeteorien bringes ikke analyse-mæssigt på samme nævner som den procedurelle analyse i demokrati-overvejelserne. Udvalget giver eksplicite kritikker af AL's videnskabsteoretiske og metodologiske grundlag pp. 8-9 i bedømmelsen, hvortil henvises for uddybninger, herunder også for den problematiske brug af empirisk stof i en "abstrakt og universalhistorisk" analyse. Kategoriale og analysestrategiske fejlslutninger kan ikke forsvares med blot at være "pædagogisk begrundet", som AQL gør i sine kommentarer p. 13.

Med hensyn til Eastons politikdefinition synes AL ikke vidende om, at Easton ved hjælp af en aspektbetragtning - ud fra "den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for et samfund" - afgrænser et politisk system som eet, der med iboende persistens er i stand til at træffe sådanne politiske beslutninger, at systemet ikke nedbrydes. Dette kunne ved en mere elegant tolkning, end AL har vist sig kapabel til, have været analogiseret til ALs egen

"formal-logiske" analyse af forudsætninger med politiske beslutningsprocesser i centrum, men AL går i stedet til en lighedssætning med demokrati. Måden at "slutte fra demokrati til politik" på kan hverken udgøre nogen kritikfigur over for Easton, der eksplicit har skrevet demokrati som styreform ud af sine overvejelser, eller begrundes som holdbar på AL's egne præmisser, hvor et domæne ikke lader sig fastlægge teoretisk ved hjælp af en simpel "procedure". Der er tale om både niveaumæssige og kategoriale fejlslutninger hos AL. Det er således ikke spørgsmålet, om udvalget er enig med AL i de fremførte "formal-logiske" analyser, som det er spørgsmålet om ALs velbevandret i den politologiske litteratur og tænke måde og hans brug af teoretiske systemer og argumentationskæder. Som fremhævet i bedømmelsen er udvalget stærkt betænkelig ved de fremlagte demokrati-overvejelser.

Den helt centrale indvending fra ALs side gælder koncipering af et ejendomsbegreb. AL forsøger at komme uden om udvalgets henvisning til den af Bethell, Pipes, de Soto og Heinhson/Steiger i nyere tid udviklede teori om ejendomsbegrebet trods det at AL ifølge sin afhandling og sin bemærkning er bekendt med og har forholdt sig til teorien. AL kalder polemisk teorien for 'udvalgets teori'. *Udvalget* har ingen teori, selvom et af udvalgets medlemmer har bidraget væsentligt til denne teoris udvikling. Det forventes heller ikke, at AL skal være enig i den teori, men derimod at afhandlingen bringer forskningen i ejendomsbegrebet videre. Det er ikke mindst i analysen af sit fundament, ejendomsbegrebet, at afhandlingen bør være overbevisende. Det er klart at distinktionen mellem ejendom og besiddelse, der danner grundlag for ejendomsinstitutionen, er helt central, og AL burde under alle omstændigheder have set, at den ejendomsteori, som afhandlingen bygger på, ser bort fra den for ejendomsinstitutionen centrale frie kontraktsret. Distinktionen mellem ejendom og besiddelse er, som nævnt, allerede formuleret i romerretten, og har afgørende betydning for forståelsen af afhandlingens problemstilling. Udvalget ville i bedømmelsen ikke nøjes med en bemærkning om, at afhandlingens afvisning af denne teori er vidtløftig, fordi vi så ikke kunne vise hvilken betydning, det har i forhold til afhandlingen som helhed - at der altså ikke bare er tale om et semantisk spørgsmål. Udvalget har derfor brugt centrale begreber fra teorien til at illustrere punkt for punkt, hvor destruktive konsekvenser det har for afhandlingen. Der er her ikke tale om en "faglig uenighed" med udvalget (p.1), men at afhandlingens teori er svagt funderet, og at udvalget illustrerer følgerne heraf.

Heller ikke i bemærkningen forstår AL dette problem. AL hævder, at vi ikke forstår, at afhandlingens fundament er hvem, der udøver beslutningsretten og ikke, hvem der har brugsretten. Dette har igen karakter af leg med ord, da både ejendomsretten og brugsretten selvfølgelig omfatter beslutningsret. Er det virkelig nødvendigt at fremhæve dette triviale forhold? Det er slående, at AL her i diskussionen af kollektiv- versus privatejendom stadig forbiser, at han ikke analyserer *ejendomsinstitutionen*, men derimod *besiddelse*. Vi citerer: "Jeg begriber fællesejendom som en specifik social beslutningsproces om hvordan 'goder og ressourcer' skal udnyttes;" (p. 11 vore kursiveringer) - dette er imidlertid intet andet end en kollektiv beslutning om *brugsretten*. AL udelukker helt konsekvent i sin definition af kollektivejendom det, som er fundamentalt for ejendomsinstitutionen, nemlig låne- og købskontrakter, der er frie i den forstand, at de kun er juridisk bundne. Vi citerer fra bemærkningen: "Fællesejere ... er ikke uafhængige af hinanden og kan derfor ikke købe eller låne af hinanden" (p. 6). Personerne som AL beskriver lever således ikke i et ejendomssamfund, men i et samfund, hvori der kun findes besiddelse i form af kollektiv besiddelse, men altså ikke kollektiv ejendom. AL fravælger af analytiske grunde hybridsystemet der både rummer privat og fælleseje (kooperationer) for at kunne modstille privat- og fæl-

leseje. Hermed mener han at kunne forestille sig en afskaffelse af privateje til fordel for fælleseje, hvor fællesejere ikke kan købe og sælge til hinanden. AL vil tilsyneladende redde sin teori ved at definere kollektivejendom som en institution, hvori en kontraktsret hverken er nødvendig eller mulig – "den rene fællesejendom" (p. 10). Dermed havner han imidlertid i et samfund, hvor ejendomsinstitutionen er afskaffet, dvs. her findes kun den kollektive beslutningsret vedrørende "hvordan 'goder og ressourcer' skal udnyttes (p. 10, vor kursivering) altså en *ren brugsret*. AL's påstand, at "mulighed for salg og belåning kan blive egenskaber ved al ejendom [udvalgets tese] er forket", altså at der findes ejendom uden disse muligheder, viser, at AL ikke forstår den for ejendomsinstitutionen konstitutive distinktion mellem ejendom og besiddelse. Det er rigtigt, at Heinsohn/Steigers pengeteori har fået "en fyldig behandling" (s. 16) i afhandlingen. Men AL har misforstået, hvad der er afgørende for udvalgets kritik. Teorien viser, hvorfor rente, penge, samt en række andre kendetegn ved pengeøkonomien ikke kan eksistere i et samfund som "ikke kender til kreditforhold". Et samfund uden tilsvarende relationer kender nemlig heller ikke til ejendomsinstitutionen, altså heller ikke "fælles ejendom" (s. 17). Det er endvidere rigtigt, at AL citerer den af os understregede risiko for at tabe ejendommen, med hvilken vi har kritiseret hans analyse af privatejendommen som en institution, der står i modsætning til demokratiet ved at begunstige de rige. Desværre mangler afhandlingen refleksion over hvorvidt denne risiko bør lede til en modifikation af afhandlingens centrale tese om forholdet mellem hoveder og høveder.

AL's afhandling såvel som hans bemærkning til vor indstilling dokumenterer altså ikke, at den handler om modsætningen mellem privat og kollektiv ejendom, og ikke om forholdet mellem privat og kollektivbesiddelse, d.v.s. om privat versus kollektiv beslutningsret til at udbytte varer og ressourcer. AL kan ikke slippe uden om problemet og redde sin teori ved at tale om "fælleseje" i stedet for "kollektiv beslutning" (hvilket havde været den rigtige betegnelse), da ejendom og besiddelse er to forskellige kategorier, hvor den første handler om kontraktsretten og den anden om brugsretten. Det gælder uanset, hvordan brugsretten er reguleret. AL imødegår ikke, at et samfund uden kontraktsret er et samfund uden ejendom og dermed også uden fælleseje, og at det derfor kun kan organisere en beslutningsproces om brugsretten. Det forhold, at disse problemer er underbelyst i *traditional* ejendomsteori kan ikke bruges som indtægt for at en *doktorafhandling*, der fokuserer på ejendomsbegrebet, uden videre kan fortsætte i disse baner.

AL's bemærkning har givet anledning til, at udvalget på et punkt ønsker at ændre terminologien i indstillingen. AL har ret i bemærkningen om begreberne 'långiver' og 'låntager' i købskontrakten (p. 6). Begreberne er her faktisk misvisende og bør erstattes af begreber som 'fordringsejere' og 'skyldnere'. Udvalget fastholder i øvrigt sin bedømmelse.

Henning Jørgensen
professor
Aalborg Universitet

Otto Steiger
professor
Universität Bremen

Lennart Nørreklit
formand, lektor, dr.phil.
Aalborg Universitet

REPLIK TIL UDVALGETS 'KOMMENTAR TIL ANDERS LUNDKVISTS BEMÆRKNING'

I indstillingen skrev udvalget: "Hos AL findes der altid kun de rige .. og de fattige .."

I min kritik gjorde jeg (ss. 6f) opmærksom på, at det først er i Bog 3 at jeg differentierer mellem rige og fattige, altså at udvalget her gør en fejl.

Dette kan udvalget ikke tilbagevise, men i stedet for udtrykkeligt at erkende og beklage fejlen, benytter det lejligheden til at gentage en kritik af overhovedet at tænke i kategorierne 'rige' og 'fattige'. (Udvalget foretrækker her Marx's modstilling af lønarbejdere og kapitalejere, men hvordan forklare rente på dette grundlag? Rente har jo eksisteret lang tid før nævnte modstilling).

Vedr. kløften eller modsætningen mellem demokrati og kapitalisme: Den procedurelle analyse af de to fænomener *er* den efterlyste 'samme nævner'. I øvrigt har jeg intet at tilføje til den første halve side af s. 11. Udvalget forholder sig ikke hertil, men gentager blot sin kritik.

Blandt udvalgets sjuskefejl nævnte jeg (s.13) , at udvalget fejlagtigt tillægger mig en 'pædagogisk begrundet' kategorirækkefølge. Udvalget kan ikke imødegå denne kritik. I stedet gentages fejlen minsandten!

Vedr. Easton:

I min kritik dokumenterede jeg (ss.13f), at udvalget fejlagtigt mente at jeg tilsluttede mig Easton's politikbegreb. Igen kan udvalget ikke imødegå kritikken, og faktisk erkendes dens rigtighed indirekte, når der nu vagt tales om 'kritikfigur overfor Easton'. Men i stedet for at erkende og beklage denne fejl – som må have gjort afhandlingens overvejelser over demokratiets domæne uforståelige - benytter udvalget lejligheden til at diskutere, hvad afhandlingen kunne have brugt eller ikke brugt Easton til. I indstillingen kritiseres jeg for at tilslutte mig Easton's politikdefinition ('naivt'), nu kritiseres jeg for ikke effektivt at kritisere Easton. Hvilket alt sammen viser mine 'kategoriale fejlslutninger' og manglende 'velbevandrethed i den politologiske litteratur'.

Her som andre steder er udvalgets teknik denne: A kritiserer B for at have spist chokolade. B dokumenterer, at det ikke var chokolade, men æbler, han spiste. A svarer ved at kritisere B for at have spist æbler.

Resten af udvalgets replik handler om ejendomsbegrebet.

Jeg kritiserede her udvalget for 3 fundamentale misforståelser af afhandlingen: Om fællesejendom versus privatejendom, om ejendom versus besiddelse og om brugsret versus beslutningsret.

Udvalgets svar fylder en side, men kan koges ned til dette:

Udvalget hævder, at når jeg i afhandlingen diskuterer 'ejendom', er det i virkeligheden 'besiddelse', jeg diskuterer. Belæg? Jo, jeg skrev i min kritik, at jeg "begriber fællesejendom som en specifik social beslutningsproces om hvordan 'goder og ressourcer' skal udnyttes", således at fællesejendom er en fælles beslutning om brugsretten. Da distinktionen mellem beslutningsret og brugsret iflg. udvalget blot er 'en leg med ord', altså uvæsentlig, kan det nu slutte, at ejendom for mig handler om brugsret. Og da brugsret – vel snarere de facto brug – for udvalget er associeret med 'besiddelse', ses det nu let at alt hvad jeg skriver om 'ejendom' i virkeligheden

vedrører 'besiddelse'. Det indebærer – stadig iflg. udvalget – at jeg reducerer 'ejendom' til 'besiddelse', således at afhandlingens dikotomi mellem fælles og privat 'ejendom' i virkeligheden er en dikotomi mellem fælles og privat 'besiddelse' (s. 3 midt). På denne måde mener udvalget at kunne tilbagevise alle tre kritikker for 'fundamentale misforståelser'.

Dette svar på min kritik om fundamentale misforståelser er ikke troværdigt:

1) I sin indstilling skrev udvalget (s.3), at afhandlingen ikke skelner mellem besiddelse og ejendom. Dette er *forkert*: Som dokumenteret i mine kommentarer (s.3) er dette skel vigtigt i afhandlingen. Men i stedet for at erkende og beklage fejlen, forskydes diskussionen til noget andet, nemlig at udvalget er uenig i den måde jeg skelner på (fordi jeg ikke 100% forviser brug/udnyttelse fra ejendoms-kategorien).

2) I sin indstilling skrev udvalget, at **afhandlingen** ('arbejdet') **siger** at "de store klassiske og neoklassiske skoler ... har vildført den økonomiske videnskab med deres uheldige dikotomi mellem fælles ejendom og privat ejendom" (jf. indstillingen s. 3). Det siger afhandlingen ikke; den siger det modsatte. Som sådan er udsagnet en grov mistolkning. Udvalget og jeg er uenige om hvad der skal forstås ved 'ejendom', men denne sætning refererer til min (og klassikernes og neoklassikernes) terminologi. Indstillingen formodedes at handle om afhandlingen, og derfor burde det være afhandlingens sprogbrug, der blev lagt til grund. Ellers bringes forfatteren i en umulig situation. Et tænkt eksempel: Antag at udvalget hævdede, at jeg ikke diskuterer kapitalen. Jeg påviser at det gør jeg på mere end 300 sider. Udvalget svarer at mit kapitalbegreb er forkert, så det i virkeligheden er noget andet, jeg har diskuteret.

3) Afhandlingen pointerer – endog i en afsnitsoverskrift - at ejendom **ikke** vedrører brugsretten, men beslutningsretten. Alligevel blev det i indstillingen hævdet, at min interesse i ejendom "er begrænset til *brugsretten*". Det problem klarer udvalget nu ved at hævde, at skellet mellem beslutningsret og brugsret er 'en leg med ord', altså uvæsentligt; brugsret omfatter nemlig beslutningsret.

At **afhandlingen** finder skellet fundamentalt distraherer ikke udvalget. Igen ser vi at afhandlingens sprogbrug og problemstillinger er irrelevante for udvalget.

En stor del af Kapitel 2 om privatejendommens begreb er en argumentation imod de mange forfattere, der har gjort den forskellige brugsret til særkendet ved de forskellige ejendomssystemer. Således er det i teori-historien mest almindeligt at bestemme fællesejendom som fælles brugsret, således at alle har adgang til at udnytte fx en park; og nogle forfattere afviser tilsvarende at statsejendom er fællesejendom, med henvisning til at der ofte ikke er fri adgang (fælles brugsret) til ydelserne fra denne ejendom.

Heroverfor argumenterer jeg i afhandlingen, at en park er fællesejendom, selvom fællesskabet beslutter at forbeholde brugen til fx mødre med børn, og at statsejendom er fællesejendom, såfremt vi alle via valg og parlament er med til at beslutte (idet beslutningen kan være hvad som helst: fri adgang for alle, begrænset adgang, betaling for ydelserne, udleje eller salg af ejendommen). Og vedr. privatejendom pointerer jeg – jf. eksemplet med leje af et TV - at besiddelse og brug ikke konstituerer privatejendom.

Udvalget kan have ret i at brugsret 'omfatter beslutningsret' - de nævnte mødre kan beslutte om de vil anvende parken - men de to rettigheder er altså ikke det samme, og forskellen er central i afhandlingen. Kun ved at benægte dette, kan udvalget få tolket

ovennævnte citat om fællesejendom som belæg for at mit ejendomsbegreb fokuserer på brugsretten, dermed besiddelse. Når udvalget læser ordet 'brug' eller 'udnyttelse', dømmes det automatisk – og uanset sammenhængen – at der er tale om 'besiddelse' og ikke 'ejendom'.

Om udvalgets ejendomsbegreb:

Udvalget ønsker en enkelt ændring i fremstillingen af dets ejendomsteori, jf. de sidste 4 linier. Sætningen bliver nu:

"I købskontrakten står ejeren af en sag overfor ejeren af en sum penge. Ejeren af sagen er fordringsejer af pengesummen og skyldner af sagen, mens pengeejeren omvendt er fordringsejer af sagen og skyldner af pengesummen."

Er snakken blevet mindre sort? Er en 'skyldner' ikke en låntager? så hvad er forskellen? Hvad menes med '...erstattes af begreber **som** ..'? (er præcise begreber ligegyldige?).

I øvrigt svarer udvalget ikke på min kritik af dets ejendomsbegreb, der er baseret på at "der i forbindelse med ejendom i det mindste står to parter overfor hinanden som långiver og låntager.." (indstillingen s. 4). Jeg fanger en fisk i havet. Afhandlingen – og al anden juridisk og politisk teori end udvalgets – vil sige at fisken er min (privat)**ejendom**, for jeg har på lovlig vis erhvervet den og domstolene beskytter mig mod overgreb (tyveri af fisken), dvs. min ret til fisken er socialt/juridisk sikret. Men iflg. udvalget er fisken kun min (privat)**ejendom**, hvis jeg **belåner** den; hvis jeg i stedet bruger den (spiser den) eller fx forærer den væk, er den kun **besiddelse**. Det er især fordi jeg ikke – lige så lidt som domstolene - kan følge udvalget i denne betragtningsmåde, at afhandlingen ønskes forkastet. Er det rimeligt?

I øvrigt er jeg enig med udvalget i, at **ejendom** er et socialt fænomen, der kræver de andres anerkendelse, for så vidt en **kontrakt**.

Udvalget hævder overraskende at det ikke har nogen teori (s. 2). Formålet er at afvise at dets kritik er ydre, snarere end immanent. Imidlertid er det en kendsgerning, at indstillingen bruger en side til at fremlægge en bestemt ejendomsteori, som derefter fungerer som standard for kritikken. Er det polemisk at kalde dette for 'udvalgets teori', selvom kun ét af udvalgets medlemmer har bidraget til teoriens udformning? Udvalget påviser ikke – heller ikke i dets kommentarer - inkonsistenser i afhandlingens teori, men uoverensstemmelser mellem denne og udvalgets teori.

Til sidst det vigtigste, nemlig min kritik af udvalget for tvivlsom videnskabelig etik. Udvalget kommer ind på dette emne to steder:

"AL forsøger at komme uden om udvalgets henvisning til den af Bethell, Pipes, de Soto og Heinsohn/Steiger i nyere tid udviklede teori om ejendomsbegrebet trods det at AL ifølge sin afhandling og sin bemærkning er bekendt med og har forholdt sig til teorien" (s. 2).

Og s. 3 hvor det hedder "Det er rigtigt, at Heinsohn/Steigers pengeteori har fået en 'fyldig behandling' (s. 16 /skulle være 15/) i afhandlingen".

Jeg noterer:

- udvalget erkender implicit, at indstillingens gentagne påstande om, at afhandlingen ikke forholder sig til udvalgets ejendomsteori, var forkerte,
- udvalget benytter ikke lejligheden til at undskylde de herpå baserede beskyldninger om min manglende videnskabelige seriøsitet og min uacceptable videnskabelige adfærd. Beskyldningerne trækkes ikke tilbage,

- udvalget gør ikke noget forsøg på at forklare, hvorfor det overså afhandlingens 'fyldige behandling' af Heinsohn/Steiger (de 3 sider). Hvis det overså den. Den alvorlige mistanke om, at der ikke er tale om sjusk, er ikke fjernet,
- i stedet for at beklage og forklare fejlene – hvis det var simple fejl – gør udvalget et patetisk forsøg på at gå i offensiven, med fornyet kritik. Iflg. første citat er det ikke **udvalget**, der søger at komme uden om, at jeg faktisk henviste til og rimeligt indgående diskuterede Heinsohn/Steiger, men **mig**, der forsøger at komme uden om udvalgets henvisning til Heinsohn/Steiger (mine kommentarer handlede for en stor del om denne henvisning!). I samme sætning erkendes at jeg forholdt mig til teorien, men dette bliver til en ekstra kritik af mig ('trods det'), snarere end til en undskyldning. Det andet citat benyttes ikke til en beklagelse, men til en kritik om at jeg har misforstået udvalgets kritik.

Sammenfattende:

Udvalget har på intet punkt imødegået min kritik, således som den er sammenfattet i 4 punkter.

Faktisk anerkendes mine kritik-punkter knap nok, så derfor får vi ikke direkte svar og imødegåelser. Teknikken er at undgå dette ved at forskyde diskussionen til et andet tema (jf. fx diskussionen af Easton), i håb om at de dokumenterede fejl i indstillingen skjules under et røgslør af ord.

Nogle af mine kritikker tages slet ikke op, fx sjuskefejlen om udbytning (s. 12 i min kritik). Kritikken af udvalgets ejendomsteori for at være idiosynkratisk, dunkel og ofte helt urimelig søges besvaret med en enkelt korrektion, men det hjælper ikke på sagen.

Først og fremmest må det noteres, at udvalget end ikke forsøger at rense sig for mistanken om tvivlsom videnskabelig etik.

Jeg fastholder derfor opfordringen til Fakultetsrådet om at afvise bedømmelsesudvalgets indstilling.

D. 9. december 2002.

Anders Lundkvist